

4.

Izvjješće Sebastijana Glavinića 1695. godine

1. Opis izvješća

U kutiji 734. spisi u svezi s izvješćem nalaze se na ff. 18r-39v. Sad je označena samo nova folijacija, osim na f. 20, na kojemu je stari broj 83. Na preklopljenom foliju (2 lista, odnosno 4 stranice) formata 20,2 x 29 cm, ff. 18r-19v, Glavinićeva je punomoć za bakarskog kanonika Matiju Rožmanića od 14. studenoga 1695. godine: "*Mandatum Procurae Illmi et Revmi Dni Episcopi in personam adm. Rdi Dni Mathiae Rozmanich, Romam profecti*" (f. 19v). Na 18v nalazi se suhi pečat: dva tornja i iza njih zgrada s vidljivim prozorima. Iznad zgrade jednoglavi je orao. Uokrug na lijevoj strani može se pročitati: *Segniensis et Modrusien.*, a desnu stranu nisam uspio odgonetnuti. Isti će grb Glavinić koristiti i kao biskup, samo s biskupskim naslovom. Punomoć je, dakle, napisana istog dana kad je datirano i samo izvješće. Glavinić šalje Rožmanića u ime Presv. Trojstva, Blažene Djevice Marije bez grijeha začete i "*Hyeronimi Divi Dioecesium nearum Patrouorum*". Rožmanić je 7. siječnja 1696. posjetio baziliku Sv. Pavla (f. 25r), a 11. istog mjeseca baziliku Sv. Petra (f. 24r). 14. siječnja Kongregacija je prihvatila posjet kao ispunjenje obveze za 27. i 28. četverogodište (f. 39v), a 17. siječnja Kongregacija preporučuje papi da ga kao delegata primi i da odriješ biskupa ako nije učinio sve kako traži bula pape Siksta V. (f. 22r, 23v). Izvjješće je pisano latinskim jezikom na 7 preklopljenih folija, što čini 14 listova ili 28 stranica, ff. 26r-39v, formata 21,2 x 29,5 cm. Sve to čini jedan prošiveni sveščić, potpuno dobro čitljiv. Rukopis potpisa na f. 37v drukčiji je od rukopisa teksta, pa prema tome Glavinić nije izvješće pisao svojom rukom.

2. Sadržaj izvješća

Senj su osnovali senonski Gali. Biskup upravlja osim Senjske biskupije i Modruškom biskupijom, koje sada pripadaju Ostrogonskoj metropoliji. Senjski kaptol ima arhidakona, prepozita i arhiprezbitera, uz koje su primicer i župnik. U Senju je katedrala na čast Majke Božje, dva samostana: franjevački s osam i pavlinski s pet redovnika. Vjernika je ukupno 2.000. Osim katedrale tu su filijalne crkve: Sv. Duha, Sv. Jurja, Sv. Ivana Evandeliste, Sv. Ane, Nevine dječice, Sv. Antuna Padovanskog, Sv. Roka, Blažene Djevice uz katedralu, Marije Magdalene, Blažene Djevice izvan grada. Svakom kanoniku dana je jedna od tih crkava na brigu. Biskupski je dvor ruševan. Biskupija ima tri župe: Sv. Juraj, Otočac i Brinje s filijalama u Brlogu, Karlobagu i Jezernama. Župom Sv. Jurja upravlja jedan od senjskih kanonika. U Brinju je župnik s kapelanom, a župa broji 1.500 vjernika. Otočac ima 2.000 vjernika, a njima upravljaju župnik i još jedan svećenik. Liturgijski je jezik staroslavenski ("ilirski").

U Lici, koja je u zadnjem ratu pripojena Senjskoj biskupiji, ima oko 3.000 katolika i oko 3.000 shizmatika, koji su zauzeli bolju zemlju. Lika bi mogla primiti još 6.000

obitelji. Biskup je onamo poslao kao misionare kapucina Petra Marina Senjanina i senjskog župnika Marka Domazetovića. Preporučuje se za pomoć misijama u tom kraju. Musliman Salik Smerdeljanović primio je krštenje i nakon toga ostao vjeran Crkvi do mučeničke smrti.

Modruška biskupija ima naziv po Modrušu, mjestu u kojem je nekoć stolovao biskup koji je pred Turcima pobjegao u Novi. Ima 23 župe: Novi, Ledenice, Krmpote, Bribir, Grižane, Kotor, Belgrad, Drivenik, Hreljin, Bakar, Trsat, Grobnik, Gerovo, Čabar, Moravice, Brod, Delnice, Lukovdol, Lešće, Ogulin, Modruš, Oštarije i Tounj. Služba Božja pretežno je na staroslavenskom (ilirskom), a ponegdje i na latinskom. Prihodi su veoma slabi: neke župe ne daju ništa, a negdje ometaju ubiranje prihoda zemaljska gospoda. Posebno su se u tome isticali Zrinjski, koji su prognali biskupa Marianija, a poslije njih i njihovi nasljednici odnosno Gradačka komora. Malo svećenika znade latinski, a zbog slabih nadarbina učeniji odlaze u druge biskupije, kao Martin Brajković i Vinko Pohmajević.

U Novom je župnik sa šest kanonika i prihodom od 600 mletačkih dukata. U pavlinskom samostanu dva su redovnika, a vjernika je ukupno 1.500. U župi su kapele Sv. Nikole, Sv. Lucije, Sv. Martina, Sv. Stjepana i Sv. Antona Padovanskog. Opslužuju ih kanonici.

U Ledenicama je župna crkva Sv. Stjepana te kapele Sv. Jurja i Djevice Bogorodice u polju. Vjernika je 370, a opslužuju ih dva svećenika: jedan zna latinski a drugi je glagoljaš.

U Krmpotama je crkva Sv. Jakova, župa ima 200 vjernika, svi su katolici; svećenik je glagoljaš.

U Bribiru je zborna crkva Sv. apostola Petra i Pavla, sa šest kanonika koji svi zna-ju latinski, s godišnjim приходima oko 400 mletačkih dukata. Vjernika je 1390.

U Grižanama je crkva Sv. Martina, sa župnikom i pet nadarbenika glagoljaša, s 200 dukata prihoda. Ruševne su crkve Sv. Ivana i Sv. Nikole. U crkvi Sv. Nikole Zrinjski su pokopali svog službenika luterana. Nedaleko je pavlinski samostan u Crikvenici.

U blizini je župa Kotor s crkvom Sv. Šimuna. Vjernika ima 246. Svećenik je glagoljaš. U Belgradu je župna crkva Velike Božje Roditeljice. Župljana je 314, njima upravlja župnik s dva kanonika koji se spore s crikveničkim pavlinima za desetinu.

Drivenik ima tjesnu župnu crkvu i neke manje crkvice. Župom upravlja župnik s dva kanonika glagoljaša, a godišnji im je prihod 100 mletačkih dukata. Vjernika je 290.

U Hreljinu je crkva Sv. Jurja sa župnikom i dva kanonika, s приходima od 100 mletačkih dukata. Vjernika je 3.215, kojima se služi staroslavenski. Postoje kapele: Presv. Trojstva, Sv. Stjepana i Sv. Jelene. Još se vide ruševine nekadašnje redovničke nastambe. U Kraljevici je kapela Sv. Nikole.

U Bakru je zborna crkva Sv. Andrije s osam kanonika, s godišnjim prihodom od 700 mletačkih dukata, ali ni to ne mogu uživati od grabežljivih laičkih gospodara, prije Zrinjskih, a sada kameralnih činovnika. Vjernika je oko 4.000.

Na mjestu gdje su anđeli bili donijeli nazaretsku kuću sada je crkva Gospe Trsatske sa slikom Blažene Djevice Marije, naslikanom od sv. Luke. Ondje je franjevački samostan s 30 redovnika. U blizini je i župna crkva Sv. Jurja i župni stan. To mjesto pogodno je za trajni boravak biskupa, da ne mora boraviti u Rijeci, koja je u drugoj biskupiji.

U Grobniku je zborna crkva Sv. Filipa i Jakova sa župnikom i šest kanonika, koji godišnje dobivaju 60 mletačkih dukata. Ima oko 600 vjernika.

Potom prelazi na župe "preko gorja" (*transmontanae*).

Sv. Hermagora i Fortunat zaštitnici su gerovske župe. Među brojnim kapelama posebno je poznata kapela na Svetoj gori. Vjernika je 1.500, kojima upravlja latinski svećenik.

U Čabru je crkva Sv. Antona Padovanskog, vjernika je oko 400, među kojima su i radnici iz rudnika.

Moravice su bile najprostranija župa, pa su odvojeni Brod i Delnice. Glavna crkva posvećena je Sv. Filipu i Jakovu, a ima i manjih crkava. Župnik misu služi latinski, ali evanđelje i poslanicu čita na hrvatskom. Vjernika je 2.000.

U Brodu je crkva Sv. Magdalene, a filijale su Sv. Leonarda, Bezgrešnog začeca i Sv. krunice. Vjernika je 1.330.

U Delnicama je svećenik glagoljaš i oko 400 vjernika. Vodi brigu i o kapeli Sv. Katarine.

U Lukovdolu je također svećenik glagoljaš, a vjernika je 1.000. Nedaleko mjesta je Lešće sa župnom crkvom Sv. Ivana Evanđeliste. Župi pripadaju i četiri kapele. Vjernika je 800.

U Ogulinu je zaštitnik župe Sv. Bernardin, tu su i kapele Sv. Petra i Sv. Jakova. Vjernika je 1.200, među kojima cvjeta više vojna disciplina nego pobožnost.

U Modrušu je nekad bila biskupska rezidencija, a sada je samo župa s jednim svećenikom i 300 vjernika. Prije Turaka patron je bio sv. Marko, sada se štuje sv. Ivan Evanđelista. Dobra koja je nekada imala ta crkva sada su pod bihaćkim Turcima ili u rukama shizmatika.

Misli se da je u Oštarijama bio jedno vrijeme krbavski kaptol. Tu se sada nalazi stara crkva Majke Božje, poznata po čudesima. Župnik s još jednim svećenikom ima na brizi 1.060 vjernika.

Zaštitnik tounjske župe je sv. Ivan Apostol. Ima 300 vjernika za koje se brine župnik glagoljaš.

Iz ovih župa preko gorja biskup nema nikakvih prihoda. Priča se da je nekoć biskup stolovao u Udbini.⁵⁴

⁵⁴ Do 1460. biskupsko sjedište bilo je u gradu Krbavi, mjestu koje se nalazilo nedaleko od današnje Udbine, uz odvojak koji vodi prema Donjem Lapcu. Još u 14. stoljeću formira se novo naselje oko obližnje tvrđave uz koju će nastati današnja Udbina. U vrijeme turskih opasnosti ono postaje središnje naselje cijeloga kraja, tako da će katedrala i biskupski dvor sredinom 15. stoljeća ostati izvan naselja. U vrijeme preseljenja biskupskog sjedišta iz Krbave u Modruš (1460) Udbina je bila glavno krbavsko naselje, pa je zbog toga ušlo u predaju da je biskup stolovao u Udbini.

U dodatku Glavinić opet naglašava nasilnost zemaljske gospode te opasnost od shizmatika. U Lici su zauzeli glavne crkve, a prošlog ljeta došao je onamo u njihov episkop s deset sveštenika i oko 500 shizmatičkih Vlaha.

Svete moći ili relikvije nalaze se u senjskoj katedrali, Bakru i Grobniku.

3. Izvješće (f. 39v)

**Ad Beatissimum Patrem ac Dominum, Dominum
Innocentium XII. miseratione divina Catholicae, Apostolicae ac
Romanae Ecclesiae Pontificem Maximum, Supremum Christi in
terris vicarium, Patrem ac Dominum Dominum Sanctissimum,
Romae**

(f. 26r) Beatissime Pater!

Quinquennium elabitur, quod per Dei et Apostolicae Sedis gratiam, Augustissimi Caesaris Leopoldi regis Hungariae clementissimam resolutionem, constitutus sim episcopus Segniensis et Modrussiensis.

Mox, ut installatus eram, prima sollicitudo fuit, ut totam visitarem dioecesim⁵⁵, cum ea qua par est diligentia et pastoralis officii mei perfectione, nullis parcens laboribus et fatigiis, quamvis superanda fuerint varia discrimina, viarum praesertim undique saxis et lapidibus praepeditarum et haec praestita fuerunt firmissimo proposito me sistendi vel praesentialiter (si fieri potuisset) Sanctitati Vestrae ad defferenda humillima mea obsequia, vel ad minus fidelem nuntium seu procuratorem meum facturum relationem sinceram de statu totius mei episcopatus coram Beatitudine Vestra mittendi, ut ita nihil deesset meo muneri episcopali et obedientiae Sacrae Sedi Apostolicae exhibendae fieret indicium, quoad fieri potest.

Sed his meis intentionibus hactenus, praeter alia, obstitit plurimum gravis aetas, in senium totaliter declinans, vires morbis et itinerum difficultatibus in obesequio Sacrae Caesariae Maiestatis factorum fractae et velut atritae, quo minus personaliter ad beatissimos sanctitatis Vestrae pedes prostratus advol-

⁵⁵ Od tih vizitacija pronađeno je do sada ovo: 18. studenoga 1691. Odredbe za Bribir prigodom vizitacije (Arhiv HAZU, Mss II d 125, 29-38); 1. prosinca 1691. Odredbe za bribirski kler (n. mj., 39-41); 20. siječnja 1692. Odredbe za Grobnik prigodom vizitacije (A 15); 4-8. srpnja 1692. vizitacija župe i kaptola Senj (HDA, Protokoli 15, 1r-9v); 22. lipnja 1792. Naredbe prigodom vizitacije Jezrcrana (ondje, 26v-27r); 10. srpnja 1692. vizitacija župe Otočac (ondje, 10r-17r); 16-22. srpnja vizitacija župe Brinje (ondje, 18v-20r); srpanj 1692. Vizitacija župe Sv. Juraj (ondje, 20v-21v); 3. siječnja 1693. Inventar sakristije u Grobniku (Arhiv HAZU, Mss II d 125, 23rv); 24. siječnja 1693. Neredbe o vjenčavanju (HDA, Protokoli 15, 24rv); 11. ožujka 1693. Protiv obveza mladomisničkih objeda (ondje, 25r). Lika i Krbava još se ne drže sastavnim dijelom biskupije, nego područja koja su privremeno dana na upravu najbližem (senjskom) biskupu.

verer, eosque quo venerarer osculo. Hinc supplex obtestor Sanctitatem Vestram pro paterna sua benignitate, suscipere dignetur meum hunc nuntium, *Mathiam Rosmanich Presbyterum*⁵⁶ et canonicum Buccarensem⁵⁷ ex dioecesi Modrussiensi, alumnum olim pontificium Laureti, quem unicum hic et nunc in negotio praesenti accuratius peragendo magis idoneum habeo; ex meo siquidem clero vix aliquis est bona latinitate praeditus, imo nec alio sufficienter instructus idiomate quo satis informare possit et meam obedientiam observantiamque erga Sanctissimum Patrem exponere.

(f. 26v) Et quod expeditionem hanc, tamquam ultramontanus ante quadriennium conficere non potuerim⁵⁸, curis potissimum pastoris intentus in perducendo grege in viam rectam, legum divinarum et ad observantiam erga Superiores ecclesiasticos, quos populus fretus dominorum terrestrium patrocinii, in res Ecclesiae sese imiscentium, et quidem sine remorsu ac reverentia status clericalis, parum reveretur. Praepedivit quoque Mars ubique his in oris furens, quo grassante leges silent. Haec erant Sanctissime Pater, pluraque alia, haud levis momenti obstacula, quae super episcopatu Segniensi et Modrussiensi in Croatia sub apostolico Regno Hungariae constituto, informationem Apostolicae Sedi dandam non nihil remorata sunt, quam nunc hac serie confectam Beatitudini Vestrae humillime praesentare volui.

Episcopatus iste duplici Segniensis et Modrussiensis titulo gaudet. Primus tanquam principalis (cum cathedralis sit) denominationem trahit ab urbe Segnia, sic *a Senonibus suis primis auctoribus* dicta, inter civitates Liburniae olim clari nominis habebatur, a regibus Hungariae, et nunc est inter praecipua Augustissimae Domui Austriacae subiecta praesidia ac viris militaribus celebris, quorum meritis obtinuit magna raraque privilegia a regibus Regni Hungariae. Pertinet nunc ad metropolitanum Strigoniensem: ecclesia cathedralis est sub nomine *gloriosae Virginis Dei Matris Mariae*, numerat animas catholicae religionis circiter 2.000.⁵⁹ Octo canonici divinis peragendis invigilant, si quilibet eorum 100 ducatorum Venetorum habeat in proventibus annuis est multum, et quidem computata celebratione missae pro cuius absolutione libra Veneta sacrificanti cedit in elemosynam; recensentur inter canonicos: *archidi-*

⁵⁶ Kosa slova u izvješću u originalu su podcrtana.

⁵⁷ Glavinić je 10. listopada 1695. zaredio za svećenika Matiju Rozmanića, Bakranina. Vjerojatno je riječ o nositelju izvješća (R 4, 20).

⁵⁸ Bližnji biskupi trebali su svake treće godine podnositi izvješće. Među te ubrojani su izričito biskupi Dalmacije. Udaljeniji u Europi, nazivani često "ultramontani", među koje su pripadali i mađarski biskupi, trebali su podnositi izvješće svake četvrte godine. Glavinić bi želio da mu je četverogodišnja obveza, jer biskupija pripada Ostrogonskoj – dakle mađarskoj – metropoliji, ali Kongregacija će inzistirati na trogodišnjoj obvezi.

⁵⁹ Usp. 4-8. lipnja 1692. vizitacija župe i kaptola Senj (HIDA, *Protokoli* 15, 1r-9v).

aconus, praepositus, archipresbyter, quibus additur primicerius et parochus civitatis. (f. 27r) Viciniores ac contermini episcopatus huic Segniensi et Modrussiensi sunt Zagradiensis, a metropoli regni Croatiae denominatus, Noniensis in Dalmatia, Pollensis in Istria. Segniae praeter ecclesiam canonicorum est quoque monasterium Sancti Francisci Minorum de observantia, octo religiosos incolas claudens, accedit insuper patrum Sancti Pauli primi eremitae claustrum cum quinque religiosis.

Sunt quoque capellae, seu filiales ecclesiae sequentes: *Sancti Spiritus, Divi Georgii, Joannis Evangelistae, Sanctae Annae, Sanctorum Innocentium, Antonii Padovani, Sancti Rochi, Beatae Virginis adiacentis, Mariae Magdalenae, Beatae Virginis* extra urbem.⁶⁰ Ne vero suis curionibus destituerentur antedictae capellae in visitatione anni 1692. unicuique canonicorum curandam unam assignavi⁶¹; constitutumque est ut, si quis administrare suis temporibus divina negligeret pro culpae gravitate mulctaretur. Exiguus apparatus et splendor est harum ecclesiarum. Populo tamen sacramenta ministrantur, lingua plerumque Illyrica Latinaque celebratur idiomate officium, etiam divinum peragitur eodemque Illyrico scilicet sermone. Parochias episcopatus ternas modo recenset, prior est Sancti Georgii ad mare, secunda Ottocensis et Briniensis tertia; vigilant in earum cultura operarii parochi Illyrici cum binis coadiutoribus seu capellanis. His coniunctae sunt tres filiales: Carlobagensis, hanc regit capellanus Illyricus, Berlogensis, quam regit curatus ottocensis, administratioque demum Jezeranensis Briniensi parochia commendata est.

Sanctus Georgius⁶²

Est haec parochia foris extra moenia prope littus maris Adriatici, curae parochi Illyrici commissa, quae cum cathedrali sit vicina, (f. 27v) accurate peraguntur in ea quae cultum divinum concernunt; ad augendum ornatum illius non sunt bona sufficientia, sed ex elemosynis piorum subsidium quaeri debet, quae tamen large haud expectari possunt, praesertim in fabrica promovenda, a militari hominum turba.

⁶⁰ Crkva Sv. Duha je na trgu Cilnica između bivšeg franjevačkog samostana i zgrade Zudenigo, Sv. Juraj je bio s južne strane uz katedralu Sv. Ivana, ali ne Evangelista nego Krstitelja (Glavinčić sustavno Krstitelja mijenja u Evangelistu ili Apostola), u ulici P. Preradovića, sada je u prizemlju trgovina, a na katu muzička škola, Sv. Ana i Sv. Nevina Dječica (*Innocentii*) bile su negdje na Cimiteru, Sv. Antun Padovanski bila je kraj kule Šabac, Sv. Rok nalazila se u ulici Rumenja vrata, Blažene Djevice bila je u gradu vjerojatno ispred svetišta katedrale, Sv. Marija Magdalena bila je u Vlatkovićevoj ulici između br. 11 i 13, a Blažene Djevice izvan grada današnja je Majka Božja od Arta. Osim ove zadnje crkve, nijedna od spomenutih crkava više ne postoji odnosno nije bogoslužni objekt.

⁶¹ Vidi vizitaciju 4-8. lipnja 1692. župe i kaptola Senj (HDA, *Protokoli*, 15, 1r-9v).

⁶² Usp. srpanj 1692. vizitacija župe Sv. Juraj (HDA, *Protokoli*, 15, 20v-21v).

Brinniensis parochia⁶³

Huic ecclesiae magna rerum penuria laboranti servit parochus⁶⁴ cum adiuncto sacellano idioma Illyrico; profitentur subiecti mortales christianam catholicam fidem, servantque ritum aliarum ecclesiarum, numerantur animae quasi 1.500.

Ottocensis ecclesia⁶⁵

Huic adscriptae sunt animae 2.000 circiter, laborant in ea excolenda parochus beneficiatus cum adiutore presbytero, sacramenta ministrantur vulgari seu Illyrico sermone; quae non erant ordinate disposita in visitatione priorum episcoporum, fuere correctae. Arx ea contra barbaros immanitatis Turcicae insultus munimen erat fidelibus populis; nunc autem his regressis invictissimi Caesaris armis dilatata, proinde et recuperata dominia, spem indubiam faciunt, deinceps meliorem culturam animarum futuram et Ecclesiam Dei accepturam incrementum in illis partibus potissimum, si favor Sanctitatis Vestrae et Augustissimi Caesaris accederet.

Licha comitatus seu districtus tanquam pars dioecesis Segniensis accessit hoc bello, ereptus furori Mahometico, ubi veterum catholicorum vel neoconversorum reperta sunt 3.000 circiter. Hos in fide confirmant et erudiunt tres sacerdotes Illyrici, si plures haberent (f. 28r) magistros doctrinae catholicae, maius sumerent incrementum in iis, quae sunt ad salutem animae per necessaria. Sunt etiam in hac plaga schismaticorum 3.000 circiter. Continuatio belli solidam non admittit provisionem. Si pax afulserit commodius iuvari poterunt, tum a Sanctitatis Vestrae sollicita pro grege isto providentia, tum a Caesarea Regiaque Maestate; interim providi, sciens non ingratum futurum Vestrae Beatitudini, illis auxilio futuros duos missionarios; scilicet patrem Petrum Marinum Segniensem, guardianum capucinatorum Flumine ad Sanctum Vitum, cum Marco Domasetovich presbytero et parocho Segniensi, qui nuper reversi cupitos in ministerio commendato fructus non sine solatio retulerunt, narrant⁶⁶ se reperisse bene roboratos in fide christianos; hinc speratur messis copiosa animarum, dumodo non desint operarii zelosi agro illi et me-

⁶³ Usp. 16-22. srpnja vizitacija župe Brinje (HDA, *Protokoli*, 15, 18v-20r); 22. lipnja 1792. naredbe prigodom vizitacije Jezerana (ondje, 26v-27r).

⁶⁴ U to vrijeme brinjski je župnik pop Marko Mesić. Budući da je on bio zaposlen više novoosvojenim krajevima, zamjenjivao ga je u Brinju kapelan.

⁶⁵ Usp. 10. srpnja 1692. vizitacija župe Otočac (HDA, *Protokol*, 15, 10r-17r).

⁶⁶ Glavinić piše o Lici ono što su mu misionari pričali, a ne što je sam vidio. I iz ovoga se vidi da on nije obišao i opisao Liku, niti je ono njegovo djelo gdje se govori o tiskanju glagoljskih brevijara u Kosinju (v. *Glavinićev opis*, 117-128).

dia pro illis sustentandis necessaria. Iam autem non parum remorantur has operationes sacerdotum idoneorum paucitas, irruptiones repentinae Turcarum et militis christiani omnia praedis et rapinis implentis insolentia. Ut ergo tot malis obviari tantisper possit, imploro Sanctitatis Vestrae paternam opem et auxilium. Ego vero, pro virium mearum moderna constitutione, quid quid laboris impendere potero personaliter (si possibile fuerit) eas partes lustrando, perlibenter et sedule impendam.⁶⁷

Et, cum in hoc comitatu Likae fertilitas terrae cunctis populis nota sit, confluent successu temporis incolae frequentes, poteruntque ad sex millia domorum collocari; nunc schismatici Rasciani ex conniventia officialium, donis ab iisdem corruptorum fertiliores partes incolunt. (f. 28v) Habent castrum Novi praecipuum, secundum Perusich, cum arce oppido subiecta ubi refertur heroica cuiusdam conversi Turcae fortitudo, et invicta constantia in fide suscepta, qui in baptizmate sacro nomen *Joannis* sortitus fuerat. Oriundus is erat ex hoc ipso loco Perussich, dicto a Turcis *barambassa* seu centurio, alias etiam Salik Zmerdeglevich, infensissimus christiani nominis hostis et accerimus persecutor; hic post plurima christianitati vicina damna perpetrata, post toties fusum eorum sanguinem, dum plures indies in duram captivitatem ducere intendisset, ipse tandem grandi suo bono, *DEO miserente*, incidit in eandem; postquam enim fidei salvificae rudimenta fuisset edoctus, eaque altius imbibisset, salutaribus undis ablui petiit, quod cum obtinisset, totum se militiae christianae transcripsit, iuratum se Mahometicae perfidiae hostem profitens, repudiata inter Turcas etiam coniuge ac liberis, in acri contra eos certamine, rursum captus, et ductus in amplum suae firmitatis pro orthodoxa fide argumentum, daturus campum, multis licet rationum momentis, ipsiusque vitae periculo tentatus, persuaderi non potuit, ut desertor esset semel agnitae veritatis catholicae, maluitque crudeli pallo infigi, quam *Jesum et Mariam*, qua sacra verba et nomina repetebat in tormentis, omittere.

Sunt et alia complura in hoc Likae comitatu memoratu dignissima, sed etiam plerumque ruinis et vastationibus toties repetitis deformata; invalescente praesertim Turcarum immanitate, ex quo loco nempe Segniensi episcopatu vix in proventibus habet episcopus (f. 29r) triginta florenos germanicos, et illi ipsi dantur in tritico et milio.

Superest in civitate Segniae domus episcopalis ruinam minans, praetereaque nihil, si cursus prior esset proventuum, reparari possent ea, quae sunt modo minis miserabiliter involuta.

⁶⁷ Uz zadnje retke povučena je u Kongregaciji crta i dodatak: *Laudandus!*

Etiam pars episcopatus mei Modrussiensis districtus, in quo olim habuerit fixam habitationem episcopus, non satis et certo constat; volunt aliqui in comitatu Corbaviensi⁶⁸ eum resedissee, deducunt id ex *bullā Nicolai Quinti Summi Pontificis* ad Familiam Frangepanicam data⁶⁹, in causa patrum franciscanorum Tersacti habitationem postulantium, ex quo colligitur eum Modrussam transiisse; reducto in potestatem barbarorum Corbaviae comitatu, et hinc rursus eandem barbariem fugere coactus, in castro *Novi* toties profugus pro tempore conquevit, verum, nec hic securus, ob incursiones antedictas, alia et alia tutiora loca requirens usque in hodiernum diem stabili destitutus est residentia episcopus.

Castrum Novi ad littus maris Adriatici situm, habet incolas cum parochio, sex canonicos, quibus in sustentationem ex vino et grano et elemosynis pro sacrosanctae missae sacrificiis cedunt circiter insimul ducati Veneti 600. Ibidem extat monasterium patrum Sancti Pauli primi eremiteae, binos recensens incolas religiosos, animarum autem universim eò loci (!) degentium censentur 1.500. Reperiuntur etiam capellae Divi Nicolai, Sanctae Luciae, Beati Martini episcopi, Prothomartyris Stephani, Antonii Patavini; in illis peraguntur divina a capitularibus et parochio, lingua (f. 29v) Illyrica. Premuntur hae ecclesiae (uti hic, sic, et alibi) magna nempe paupertate et rerum ad decorem earum necessariarum defectu. Abripiuntur a saecularibus proventus episcopis, libertas et potestas defendendi, vel adimitur, vel ab obstinatis praepeditur adeo, ut nisi velit exiguos proventus, quos accipit perditos, tacere cogatur.⁷⁰

Et quod summe deplorandum est et ecclesiasticae libertati vehementer praedudiciosum, damnosumque semper a memoria hominum, pro ut iam ipsemet experior, incessanter episcopus Segniensis, et maxime Modrussiensis plaga, variis saecularium dominorum iniuriis lacessitur, propter quas exulare debebant saepius, ut contigit sub Zriniis Petro Mariani quarto ab hinc meo predecessori in exilium pulso, et apud archipraesulem Strigoniensem ob defensam ecclesiarum sibi commissarum libertatem, residere coactum pluribus annis.

Sub iisdem comitibus a Zrinio plura sacra odea vel diruta vel in profanum usum conversa, devotus populus deplorat etiamnum: in portu Buccarensi Sanctae Crucis et Divi Stephani ecclesia conversa est in officinam conservan-

⁶⁸ U tekstu se jednom piše *Corbavia* (-ensis), drugi put *Carbavia* (-ensis). Ovdje je stavljan uvijek uobičajeni način pisanja, tj. *Corbavia* (-ensis).

⁶⁹ U toj buli spominje se samo krbavski biskup. Ničim se ne daje do znanja da je on prešao u Modruš iz Krbave, a doista u to se vrijeme (1453) taj prijelaz nije ni zbio (Farlati, IV., 102-103). Biskupsko sjedište službeno je premješteno iz Krbave u Modruš 1460, a 1493. biskup je iz Modruša pobjegao u Novi.

⁷⁰ U zadnja četiri retka povučena crta uz tekst.

di salis; et plures aliae dirutae sunt; et quamvis sollicitaverim instanter apud Cameram Graecensem Austriae interioris, quae possidet bona Zriniana, restitutionem ecclesiarum praedictarum, ne quidem spem obtinendi demonstrarunt, immo domum quandam ab antecessore meo sumptibus propriis exaedificatam apud Buccarim, testamento legatam ab eodem arae sanctissimi (f. 30) Rosarii, sine insinuatione episcopo facta, aut ecclesiae oeconomis, officiales cameratici pro Dominio occuparunt, ac pro usu suo amplioem extruunt; si resisto, juraque tueor, proventus meos in suis territoriis colligendis substrahunt aut detinent, quod hoc anno elapso et praesenti, eo quod non velim illorum capriciosae voluntati parere, militanti contra iura canonica et immunitatem ecclesiae, iniquoque sunt ausi facere in castro Novi et per totum Vinodol, non sine notabili damno, fructos episcopi sequestrando hoc praesenti anno universos.⁷¹

Ledenize

Ledenizensis parochia duos habet sacros ministros: latinum unum, glagolitam alterum, sub titulo Sancti Stephani Protomartyris in munitione, foris autem aliis duabus serviunt capellis Sancti Georgii et Virginis Deiparae in campo; sunt animae catholicam fidem profitentes circiter 370; apparatus ecclesiae vix est aliquis; inter gentem armis assuetam nihil accedit.

Kernpote

Hoc beneficium nullius ferme proventus lucrum habet, cum sit in spatio quoque minor aliis, ut ex animarum paucitate colligitur, quae non inveniuntur nisi 200; habet ecclesiam Sancti Jacobi apostoli quae regitur a curione glagolitata, catholicam veritatem sequuntur omnes parochiani.

Bribir⁷²

In hoc castro ecclesia collegiata apostolorum Principis est praecipua, deseruiunt in ea sex canonici, cum parochio, latinitate (f. 30v) donati omnes, annum stipendium excurrit insimul ad 400 ducatos Venetos, subsunt illi minora templa novem, in quibus sacramenta ministrantur animabus circiter 1390.

⁷¹ O tome imamo opširniji Glavinićev dopis koji je objavio Farlati (IV., 147-148) i još cjelovitije Sladović (313-315). Car Leopold 3. ožujka 1691. naredio je da se vrate dohoci senjskom biskupu (Sladović, 301-302).

⁷² Usp. 18. studenoga 1691. Odredbe za Bribir prigodom vizitacije (Arhiv HAZU, Mss II d 125, 29-38); 1. prosinca 1691. Odredbe za bribirski kler (ondje, 39-41).

Grixane

Habet templum Sancti Martini primarium, cum filialibus aliquot, desudant in eo ad auxilium animarum parochus cum quattuor beneficiatis Illyricis, proventus annuatim eorum sunt ducati Veneti 200 omnium simul; extant insuper hic rudera ecclesiae Sancti Joannis, cuius bona, a saecularibus direpta, et ipsa desiit in ruinam; reperitur et alia ecclesia diruta et deserta sub patrocinio Sancti Nicolai, ob sepultum intus lutheranum officialem, quod quia episcopus approbare non potuit, sub Zriniano dominio, fuerunt ei omnia bona ablata Dominioque applicata. Non procul hinc est monasterium patrum Paulinorum sub titulo Beatae Virginis in Crequenicza ad littus maris Adriatici, habet animas quasi 500.

Kottor⁷³

Vicina huic est parochia nominata Sancti Simonis et commissa curae parochi glagolitae, qui subiectas animas enumerat circiter 246; laborat in illis erudiendis non sine fervore et Romanam catholicam religionem tenendam inculcat, licet ab officialibus terrestribus saepius impetatur.

Belgrad

Sic dicta parochia principalem ecclesiam habet sub patrocinio Magnae Dei Parentis, pertinent ad hanc animae vix plures quam 314. Praesides (f. 31r) agnoscunt parochum, cum duobus canonicis divina ministrantibus quotannis habentibus controversias et lites cum patribus Paulinis Criquenicensibus ratione decimarum et aliarum proventuum, quos praefati patres praeripiunt non sine gravi jactura cleri pauperis, immo terras plures traxerunt in suum dominium, pro priori decimae subjectas, ex quibus nec episcopo nec clero quidquam pendunt.

Drivenik

Castrum Drivenik animas continet 290 ob angustum loci spatium, eruditae sunt in fide salvifica a parocho et duobus sacerdotibus, alias glagolitis, quorum sustentatio sunt circiter in simul 100 ducati Veneti, serviunt etiam nonnullis minoribus ecclesiis huic annexis; hos animarum curatores inique compellunt domini terrae ad contributiones solvendas, ex mera praesumptione, quibus non erant onerati prius.

⁷³ Sjedište je župe nakon potresa 1776. premješteno u Crikvenicu.

Hrelin

Est arx in praerupto saxo posita, respiciens mare, ubi Sancti Georgii templum est parochiale, sub vigilantia parochi et duorum canonicorum, quibus pro servitiis penduntur in grano et vino 100 circiter ducati Veneti. Officium divinum peragitur uti et sacramenta Illyrico sermone animabus quasi 3215. Capellae sunt sanctissimae Trinitatis et divi Stephani, ex Sancta Helena nihil superest, quam congeries lapidum, cuius bona sunt a dominio Zriniano sub gubernio, nescitur quo jure, accepta; florebat pariter quorundam eremitarum coenobium, cuius adhuc modica videntur indicia. Locum inhabitant domini saeculares ad Portum Regium, seu Kraglieviza, ita dicta: sacellum Sancti (f. 31v) Nicolai iidem laici domini, pro libitu administrari curant.

Buccari⁷⁴

Superat alias arces supradictas et inferius dicendas arx Buccaris, quo ad anteriorem munitionem, divus Andreas est patronus collegiatae ecclesiae, parochus cum octennis canonicis praestat labores. Pro sustentatione sua praefati curatores huius et plurium aliarum circa locum hunc ecclesiarum existentium non habent amplius quam ducatos Venetos 700 omnes insimul, hinc etiam bonorum administratores involant in sacras domus Dei, proventus rapiendo, profanando templa, et pro usibus suis, res eorum convertendo, quemadmodum Sancti Nicolai capellae, cuius occupatis bonis, lateres et tectum auferentes, applicaverunt tegendo castro Buccarensi adhuc sub dominio Zriniano.

Hic residet bonorum quondam Zrinianorum administrator, modo vero ad Graecensem cameram Austriae interioris spectantium, director seu arendatarius dictus, qui licet se multoties declaraverit affectum episcopo et clero, excessus tamen sub eodem fiunt, quos excusat per excelsam Cameram, quod ita fieri jubeat, unde timendum, ne res eo deveniant, ut episcopo et clero proventus, uti iam in diversis vineis factum, abripiantur dominioque applicentur, prouti sub gubernio Zriniano, sub quibus sex ecclesiae dirutae sunt, bonaque arcibus suis applicata, qua jam per quinquennium urgeo ut restituerentur, nil tamen penitus obtinere valeo, immo hoc anno, quod jura defendam ecclesiastica, praesertim archidiaconatus Modrussiensis collaturam ad episcopum pertinere, universos (f. 32r) mihi proventus Camera Graecensis curavit sequestrari, ex quo expectandum esse vix aliud arbitror, quam expulsionem ex episcopatu. Hoc in loco Buccari a memoria hominum sacerdotes, prae aliis, reperti fuerunt, qui omnibus episcopis maximas insolentias et molestias apud

⁷⁴ Uz cijeli tekst o Bakru povučena je uz rub crta.

dominos terrestres crearunt, nam dum excessus illorum episcopi punire voluerunt, ad Dominium recurrerunt, sibi officia saecularia, capitaneatus, exactorum, oeconomorumque apud dominos dictos terrestres procurarunt, uti et suprafati archidiaconatus Modrussiensis, ab iisdem dominis terrestribus, in despectum et iniuriam episcoporum praesentationem acceperunt, ex quo genere fuit Antonius Rosmanich, Ambrosius Brosouich, Matthias Turrina, Thomas Suvicich, Vincentius Stiglich et plures alii, propter quos episcopi cum Zriniis praesertim, in summas discordias, eo quod voluerint jura ecclesiastica defendere et immunitatem tueri vetareque, ne ecclesiastici saecularia, maxime vero criminalia tractarent, inciderunt; hinc episcopi saepius fugam debuerunt arripere ob praepotentiam Zrinianorum, et exulare, ex quo nulla devotio apud populos, maxima vero disolutio cleri orta fuit. Ex genere episcoporum qui exulare in Hungaria debuerunt, fuit Petrus Mariani⁷⁵, quem secutus est Joannes Smoglianevich⁷⁶ persequentibus eundem officialibus Domini. Meus antecessor Hyacinthus Demetri dominicanus⁷⁷, qui pulsus ex supradicto Buccari, in locum Grixane miserrimum, confectus miseris et contumeliis, utinam non (f. 32v) semidesperatus, mortem appetiit.⁷⁸ Qua exempla officiales moderni cameratici, quasi quaddam haereditate, non curantes episcopum, clerum, ecclesiasticos proventus bonaque, impie practicant, nec spes est ut episcopi hoc in episcopatu aliquid solide fructuosi pro gloria Dei et salute animarum operentur, nisi auctoritati eorundem per Sedem Apostolicam et Caesaream Maiestatem, episcopo aliqua bona pro certa residentia assignando, provideatur, quod maxime necessarium esset, ut fieret, et quidem brevi, quatenus episcopus, hoc in duplici confinio Turcico et Veneto numeroso populo, plurimis schismaticis permixto, fructuose praesideret, et non despotice ut continuo fit, a terrestribus dominis eorumque officialibus, cum scandalo schismaticorum et universae vicinia tractaretur. In hac parochia animarum numerus extendit se ad 4.000.

⁷⁵ Petra Marianija (1642-1664) zbog neslaganja sa Zrinjskima car je premjestio za srijemskog biskupa, a tadanjeg srijemskog biskupa Andriju Franciscija na mjesto Marianija. Ipak se Mariani 1652. ponovno vratio na prijašnje mjesto.

⁷⁶ Biskup Ivan Smoljanović (1665-1678) bio je dobar sa Zrinjskima, ali došlo je do većih sukoba s povjerenicima Gradačke komore, koja je nakon sloma urote zrinjsko-frankopanske (1671) preuzela upravu zrinjskih dobara.

⁷⁷ Vidi kod njegovog izvještaja.

⁷⁸ Prema učinjenom u Bakru 15. svibnja 1699. on se poslije svoje smrti javljao ključarici upravitelja komorskih dobara, koji je boravio u Bakru u zgradi "Biskupija" i molio da se za njega služe mise da se oslobodi čistiljskih muka (Razvidjenje varhu ukazanju duše pokojnoga biskupa senjskoga Jačinta Dimitra od g. 1699, *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*, II., Zagreb, 1852, str. 320-324).

Tersactum

Locus est in orbe christiano celebris ac nominatus, quod in eo rerum potentibus Frangipanibus, ex Palaestina domus Nazaretana prodigiose translata requieverit per annos tres, menses sex et aliquot dies. Unde postmodum angelorum ministerio perlata fuit Lauretum in Italiam. Substituit huic sanctissimo domui summus pontifex *Urbanus Quintus* imaginem Deiparae a Sancto Luca depictam, in solatium populorum has aras incolentium, et, ut maiori esset venerationi fidelibus, (f. 33r) eadem Familia Frangipanica patribus franciscanis erexit monasterium, qui divina christianis devotionis gratia eo confluentibus administrarent, quod his etiam temporibus fieri cernimus, et ipsa Mater admirabilis non cessat miseris munificam benignitatis suae dexteram, non sine prodigijs exporrigere.⁷⁹ Vivunt in claustro 30 religiosi strictioris observantiae Sancti Francisci Seraphici, huic ecclesiae miraculosae servientes.

Non procul hinc, in eodem pago, dissitum est templum Sancti Georgii quod parochiale vocatur, eo quod ibi parochus resideat et sacra subiecto populo caelebret, sacramentaque administret. Locus hic episcopo Segniensi et Modrusiensi pro stabili habitatione foret aptus et commodus, non cogeretur Flumine civitate, quidem exiguo interuallo dissita, nempe 30 passibus circiter, extra tamen suam dioecesim (in Polensi nimirum) residere; uerum deficientibus medijs ad erigendam huiusmodi residentiam, inquilinus alterius dioecesis non sine gravibus incommodis esse cogitur.⁸⁰

Grobnik⁸¹

Oppidum sic dictum, inter sua moenia claudit collegiatam Sanctorum Philippi et Jacobi ecclesiam, regit eam parochus cum sex canonicis, animabus circiter 600 divina procurantibus: minora insunt templa sex huic annexa, quo ad decorem domus DEI (f. 33v) et populorum in fide ceterisque virtutibus instructorum culturam, posset non immerito primas partes sibi vindicare inter alias collegiatas ecclesias. Canonici in stipendium accipiunt 60 ducatos Venetos quotannis; cresceret ulterius huius et aliarum ecclesiarum ornatus si dominium miseram plebem non opprimeret et cleri zelum in iuvandis sacris odais non impediret. Hoc de parochiis adiacentibus mari, quae licet sint in magno

⁷⁹ O tome je u nas prvi pisao biskupov stric Franjo Glavinić (*Historia Tarsattana*, Udine, 1648. Reprint u Rijeci, 1989). Zabilježio je to u svojem izvješću i njegov suvremenik Vinko Martena (v. gore).

⁸⁰ Nakon što je Dimitri morao pobjeći iz Bakra u Grižane, Glavinić se nije ni pokušavao nastaniti u Bakru, nego je većinom boravio upravo u župnom stanu na Trsatu, otkuda je poslao i ovo izvješće.

⁸¹ Usp. iz vremena Glavinićeve vizitacije 3. siječnja 1693. Inventar sakristije u Grobniku (Arhiv HAZU, Mss II d 125, 23rvj).

spatio, proventus tamen episcopales praestant exiguos, qui constant decimis solis, divisioni cum residuo clero obnoxii, hinc pro sui familiaque sustentatione annuatim aegre sufficiunt, aliunde nulla est fundatio. Nunc ad parochias transmontananas gradum faciamus.

Sequuntur parochiae transmontananae

Gerovo

Sancti Hermagoras et Fortunatus patroni coluntur templi parochialis, habet complura sacella seu filiales ecclesias, in summa veneratione est Beatissimae Virginis Dei Matris in Monte Sancto⁸², propter creberrima miracula et beneficia quae praestat mortalibus in variis necessitatibus et angustiis ad se recurrentibus. Numerus fidelium 1.500 circiter, quos ad viam salutis dirigit parochus latinus.⁸³

Cabar

Ex capella divi Antonii transiit in parochiam propter operarios in (f. 34r) ferrifodinis in quibus elaboratur ferrum, et per mare distrahitur ad alias partes; sunt in vicinia super additae ternae ecclesiae filiales, quibus praest parochus, peragens sacro sanctae missae sacrificia suis temporibus, sacramenta ministrat et populum docet viam salutis Illyrica lingua, animae sunt 400.

Moravicze

Haec parochia sua magnitudine reliquas eminebat olim, et quia distantia tanta ab uno parochio administrari non poterat, ut omnibus succureret animabus, erat dividenda in Brodensem et Delnicensem, habet tamen sine his in collibus vicinis aliquot ecclesias minores, quae prius inter ruinas delituerant iam reparantur, et in meliorem formam reducentur a parochio qui divina ministeria in principe templo Sanctorum Philippi et Jacobi⁸⁴ tradit numeroso populo suae jurisdictioni subiecto, missas legendo sermone latino, evangelium

⁸² I danas poznato marijansko svetište Sveta Gora.

⁸³ Svećenike se tada dijelilo na latinske i glagoljaše. Ime latinski znači da svećenik znade latinski jezik i da je završio neku službenu školu. To ne znači da on ne služi sv. misu na staroslavenskom jeziku. Glagoljaš ne zna latinski i nema neke službene škole. Pripremu za svećeništvo obavio je kod učenijeg župnika.

⁸⁴ U Moravicama se 1733. nalazi župna crkva posvećena Sv. Nikoli (BAS, I., 28. U Pohmajevićevoj vizitaciji spominje se Brod, ali ne Moravice). U Gorskom kotaru nije poznata nijedna crkva posvećena sv. Filipu i Jakovu.

seu epistolam et lectionem Illyrico, vivit ex decimis nequaquam integris, templa ex piorum liberalitate subsistunt, animae sunt 2.000.

Brod

Brodensis ecclesia sanctae Mariae Magdalenae suum habet curatorem pervigilem in administratione illorum quae Dei honorem et animarum salutem concernunt, numerat filiales ecclesias binas, Sancti videlicet Leonardi⁸⁵ et Immaculatae (f. 34v) Virginis Mariae eiusque Sanctissimi Rosarii⁸⁶; habet animas 1330 circiter.

Delnicze

Haec sita est in medio pagi cuiusdam, ad longum spatium sese extendentis, is a copioso et frequenti populo inhabitatur, pastor illorum linguam calens Illyricam invigilat pro eorum aeterna salute, sanctissima Ecclesiae sacramenta ministrat, animabus circiter 400. Habet in sua potestate capellam Sanctae Catharinae Virginis.⁸⁷

Lukoudol

Huic parochiae et sacellis adscriptis provisum est de pastore animabus serviente, quae sunt pro negotio salutis necessaria, traditur eisdem doctrina lingua populari Illyrica. Animae sunt 1.000. Non multum distat hinc altera parochia Leschie dicta, 20 circiter miliaribus italicis. Parochialis ecclesiae protector est Sanctus Joannes Euangelista⁸⁸, spectant ad hanc capellae quattuor, subsunt huic animae circiter 800.

Ogulin

Ex hoc praesidium Turcis oppositum in finibus christianae Croatiae, jurisdictioni spirituali Modrussiensi subiectum, ubi parochia colit suum patronum

⁸⁵ U Hribu.

⁸⁶ U filijali brodske župe u Lešnici. Posvetio je crkvu biskup Benzoni 1732.

⁸⁷ U Lokvama.

⁸⁸ Nije poznata nijedna crkva u Senjskoj i Modruškoj biskupiji posvećena sv. Ivanu Evanđelisti. Ima ih više posvećenih sv. Ivanu Krstitelju. Ovdje je zacijelo riječ o crkvi toga sveca u Umolu, u župi Lešće. Središte se župe ondje u prošlosti više puta promijenilo. Bedeković preuzima taj podatak od Glavinica. Za vrijeme Benzonija (1733) već je zaštitnik župe sv. Juraj.

sanctum Bernardinum⁸⁹, capellae sunt (f. 35r) annexae S. Petri videlicet et S. Jacobi⁹⁰; numerosae sunt animae ad hanc ecclesiam pertinentes, quas regit parochus genere Illyricus; militaris disciplina floret magis quam pietas in Superioribus. Hinc fit ut ecclesiasticam pensionem non praebeant operariis strenue laborantibus pro sua salute, cuius parum memores multi vivunt; numerant tamen animas 1.200.⁹¹

Modrussa

Locus est vicinus illi, ubi olim residentia fuerat praesulis, post cuius eversionem per Turcas factam, mansit parochiae prioris pars aliqua, cui nunc etiam praest beneficatus unus, dirigitque animas circiter 300. Ecclesiae principis quondam patronus habebatur divus Marcus Evangelista, post devastationem ibidem colitur Sanctus Joannes.⁹² Incumbens visitationi summopere commendavi restaurationem ruinosae huius ecclesiae; spes enim est, post eiectum ex suis partibus barbarum hostem, catholicam fidem sumpturam incrementum, fultam talibus auxiliis in sui dilatatione. Redditus sunt exigui, decimas enim non praestant populi, eo quod vivunt plerumque illis, quae Turcis eripiunt; residua multa bona pertinentia ad ecclesiam, subiacent hostibus Bihacziensibus, non nulla Rascianis schismaticis, ritus Graecos observantibus, fidelibus tamen Caesari, possidentibus et quidem meliora.

(f. 35v) Osterie

Residebat hic quondam (ut communis fert opinio) antequam districtus Corbaviae fuisset redactus in potestatem Turcarum, Capitulum Modrussien-
se, reperitur in hoc castro vetus Beatissimae Dei Genitricis ecclesia⁹³, nunc quoque percelebris ob miracula quae frequenter patrat prodigiosa et afflictis mortalibus promptly succurens Virgo Mater. Eius modo curator est parochus, cum altero sacerdote capellano, quibus subsunt animae quasi 1060. Huius ecclesiae maior pars, cum ingens sit, servit praesidio militibus vigiliis contra

⁸⁹ Gotička kapela uz tvrđavu. Sagrađio ju je Bernardin Frankopan oko 1500. godine

⁹⁰ Te dvije crkve postoje i danas u istoimenim naseljima.

⁹¹ Uz rub zadnjih četiriju redaka povučene su crtice.

⁹² U srednjem je vijeku pokraj crkve Sv. Marka u Modrušu bila kapela Sv. Ivana Krstitelja. Nema podataka da je crkva u novom vijeku obnavljana. Bedeković je, izgleda, preuzeo taj podatak od Glavinića. Pohmajević 1722. govori o župnoj crkvi Presvetog Trojstva, a poslije njega i svi ostali.

⁹³ Crkvu Majke Božje "od čudesa" gradió je Stjepan Frankopan poslije 1450. godine. Ona je 1459. obdarena brojnim oprostima. Nikada nije potpuno dovršena. Nakon što je u više navrata stradala od Turaka, obnovljeno je samo svetište, koje je dostatno za župnu crkvu.

Turcas agentibus adhuc hodierna die, pars tamen, ubi divina peraguntur, est muro praeclusa.

Touin

Claudit hoc praesidium tamquam ultimum parochiarum, patronus ecclesiae maioris agnoscitur Sanctus Joannes apostolus⁹⁴; pertinent ad hanc binae minores capellae, quarum administrator est parochus Illyricus; recenset circiter animas catholicas 300.

Postremae quattuor parochiae finibus Turcarum propincae, vix enim viginti milliariibus Italicis remotae sunt a praesidio principali et urbe olim metropoli Croatiae meridionalis, dicta *Bibachium*, in quibus permixti catholici Valachis (f. 36r) schismaticis illi sunt sortis deterioris, eo quod isti territoriis selectioribus divites praevalent orthodoxis, cum suis sacerdotibus pro suo capite episcopum pariter schismaticum et patriarcham Constantinopolitanum recognoscentibus, sic plane Basiliani monachi viventes in claustro prope parochiam Moraviczensem⁹⁵, osiores sunt Romanae Sedis Apostolicae.

Praefatae transmontanae nullos proventus episcopo portant, praeterquam visitanti una alterave die, modicam aliquam sustentationem, quantumvis constet ex juribus antiquis, episcopo medietatem decimarum olim cesisse, proxim tamen hanc veterem, et antiqua privilegia, saeculare Dominium praesertim tempore bellorum sustulit, et in profanos usus abstraxit ab episcopo et clero. Hinc, ut breviter exponatur reditus huius episcopatus in toto, et quando fertilis est annus, frugumque copia, non extenditur ultra mille florenos Germanicos, totidemque clerus universus maritimus accipit, quibus omnia pro suo statu necessaria comparanda veniunt. Si vero sterilitas anni, ex diversis tempestatibus supervenerit (ut frequenter evenit) ob ingentes aestivi solis aestus, vix aliquid, aut nihil episcopus (f. 36v) ex proventibus aquirat, ut anno curren- te docuit experientia aliundeque non datur, quod iustum est, sed quod cuique ad libitum est.

Tradunt quoque comitatum Corbaviae pertinuisse ad hunc episcopatum Modrussiensem⁹⁶, sedemque habuisse praesulem in *Udbina* loco sic dicto, pro-

⁹⁴ Vrijedi isto što je rečeno i za Lešće. 1722. Pohmajević ulazi u crkvu Sv. Ivana Krstitelja (HDA, Protokoli, 15, f. 29r).

⁹⁵ Manastir Gomirje.

⁹⁶ Njegov nasljednik Brajković to će pitanje istražiti i dobiti od cara potvrdu da su Modruška i Krbavska biskupija dva naziva za jednu biskupiju, samo što je 1460. sjedište preneseno iz Krbave (Udbine) u Modruš (Farlati, IV., 150-151).

vincia quidem jugum barbaricum excussit, parum tamen fides catholica proficit, impredientibus augmentum armis grassantibus etiamnum christianos inter et Turcas. Juvari tamen poterit ex Lika propinqua, populus, cum non sit nisi in tribus arcibus pro vigiliis ob vicinos Turcas Bihachienses.

Coronidis loco sit, sacro thesauro, seu divorum reliquiis, rarae gloriantur ecclesiae in hac dioecesi, praeterquam Segniensis cathedralis Beatissimae Virginis, in qua veneratione sunt exposite sequentes: Primo duo sacra capita, inclusa argenteis thecis virginum divae Ursulae sociarum; accedunt his terna reliquiaria lignea, auro vestita. Primo includitur manus Sancti Valeriani Martyris, in alio pars cranii divi martyris Benigni, tertio demum itidem gloriosi martyris Caelestini⁹⁷. In Buccarensi ecclesia sunt in honore praecipuo manus Sancti Margaritae argenteis thecis conservata. (f. 37r) Praeterea cranium custoditur virginis ex divae Ursulae comitibus. In oppido Grobnik parochia eiusmodi cranium pro reliquiis ad solatium populorum et devotionem ostenditur repositum in theca deargentata.

Ante conclusionem ultimam, relationis huius, Vestrae Sanctitati sciendum est, ob paupertatem et oppressionem patriae, vix aliquos studuisse sacerdotum meorum, ita ut non habeam quem vicarium episcopalem constituam, verum omnem laborem solus obire debeam sexagenario maior, et si quis ex dioecesi oriundus doctior evadat, in dioecesi, ob inopiam praebendae, permanere non vult, sed alio panem quaesitum pergit, uti modo sub Zagrabiensi episcopo duo mei dioecesani reperiuntur, nomine *Martinus Braiković*⁹⁸ theologiae doctor et Vincentius Pohmaievich⁹⁹ theologus absolutus, qui in hac dioecesi 20 milliarium Germanicorum, per asperos montes ampla, plurima pro gloria Dei et salute animarum praestare possent, sed, ut dictum est, ob mediorum penuriam dioecesim fugiunt. Et haec erant, Beatissime Pater, pro pleniori notitia huius episcopatus, Sanctitati Vestrae fideliter referenda, quam informationem per hunc procuratorem meum paterno affectu, ut suscipiat, humillime (f. 37v) supplico, cupioque ex corde ut Beatitudinem Vestram Deus optimus maximus, (quam nuntium olim apostolicum Viennae agentem¹⁰⁰, ab eoque in Hungariam negotiorum nunciaturae suae causa expeditus fueram,

⁹⁷ Samo je ova relikvija sačuvana u Sakralnoj baštini u Senju.

⁹⁸ Brajković će naslijediti Glavinića (1698-1703), a od 1703. do 1708. zagrebački je biskup.

⁹⁹ Nije nam poznat Vinko Pohmajević. Vjerojatno je tu riječ o Nikoli Pohmajeviću, budućem biskupu (1717-1730), koji je jedno vrijeme službovao u Zagrebačkoj biskupiji, kako se to vidi iz njegova životopisa uz izvješće.

¹⁰⁰ Antonio Pignatelli, budući papa Inocent XII. (1691-1700) imenovan je nuncijem u Beču 1668. Glavinićeva misija bila je prije toga. Vjerojatno su ti kontakti bili u vrijeme dok je ovaj bio nuncij u Poljskoj (1660-1668).

uti interpres linguae Moscoviticae, et sacellanus caesareus, multoties fui veneratus) pro solatio universae christianitatis, et bono huius desolati episcopatus diu servet incolumem. Amen.

Tersacti datum in dioecesi Modrussiensis prope Flumen Sancti Viti die 14 Novembris 1695.

Sanctitati Vestrae
clientum infimus

Sebastianus Glauinich, indignus Episcopus Segniensis et Modrussiensis, M. p.

(f. 38r) NB Conturbatus animo non apto, ut dicitur, exequendi munus sum, propter sequestratos meos fructus huius anni, ut superius factum, a Camera Caesarea Graecensi interioris Austriae ex causa quod defendam jura episcopalia et immunitatem ecclesiasticam; principalis valde puncti in contextu Likae facto, apponendi, oblitus fui, nempe in dicto comitatu Lika episcopum schismaticorum Valachorum¹⁰¹ patriarcham Constantinopolitanum schismaticum recognoscentem, principalia templa et loca in Lika occupasse, aestate proxima praeterita, stipatum 500 Valachis schismaticis et decem suis sacerdotibus, vulgo calugeri, voluisse; quibus pro ea vice, per archidiaconum meum, eo a me hac de causa de industria expeditum cum annexis catholicis, restitutum fuit, qui episcopus schismaticus, ne imposterum praevalere valeat, Sanctitati Vestrae providentiae et adiutorio, praeiudicium grande hoc Ecclesiae Catholicae humillime subiicio.¹⁰²

¹⁰¹ Pravoslavni episkop Atanasije Ljubović prešao je 1695. iz Dalmacije u Liku s 80 pravoslavni obitelji (Manojlo GRBIC. *Karlovačko vladništvo*, I, Karlovac, 1891, str. 234-235).

¹⁰² Na fol. 18r nalazi se popratno pismo za Rozmanića:

In Dei aeterni nomine Amen

Anno incarnationis eiusdem 1695. die vero 14 Novembris in solita mea residentia Tersacti.

Licet ego infrascriptus vi sacrarum constitutionum priorumque decretorum Sanctae Romanae Catholicae ac Apostolicae Sedis personaliter limina divorum Petri ac Pauli apostolorum accedere deberem, praepeditus autem impedimento legitimo, infirmitatibus et variis indispositionibus subiectus, declinans totaliter in senium, nequens idcirco personaliter adesse ob desuper allegata impedimenta, quae ab infrascripto meo docebuntur nuntio: proinde omni quo possum meliori ac validiori modo, tam de jure quam consuetudine, facio, expedio, creo, nomino ac ordino in meum certum, verum, legitimum et indubitatum procuratorem, nuncium et commissum speciale et generalem admodum reverendum dominum Mattiam Rosmanich meum Buccarensem canonicum dioecis Modrussiensis, atque allegatum ad Sanctam Sedem Romanam Catholicam, Innocentium XII., divina miseratione Pontificem Maximum et supremum Christi in terris vicarium: praesentem et tale onus humillime acceptantem, specialiter et expresse ad comparandum coram Sanctitate Sua, Sacro Collegio, Sacris Congregationibus eminentissimorum Sacrae Romanae Ecclesiae cardinalium, ibique agitandum, respondendum, promovendum, visitandum limina, representandum, ac denique relationem de tota mea pastorali cura, dioecesium mearum identificam (fol. 18v) et sinceram praebendum, et quid quid opus fuerit in praesenti visitatione Sacrorum Liminum, tanquam omnimode instructum et plene informatum, immo faciendum, tanquam si

4. Odgovor Kongregacije

Nije pronađen izvornik odgovora, ali se uz izvješće (kut. 734, ff. 20r-21r) nalazi mišljenje Kongregacije o izvješću, o čemu v. gore pod sadržajem.

Kongregacija je o potrebi misionara za Liku i o naseljavanju shizmatika u onom kraju obavijestila Kongregaciju za širenje vjere (Propagandu).¹⁰³ O pljačkanju crkvene imovine sa strane svjetovne gospode, neka se piše nunciju da skrene na to pažnju samom caru.¹⁰⁴ Posebno nunciju treba naglasiti da je grof Zrinjski neke crkve pretvorio u radionice. Državnog sekretara treba konzultirati koliki su prihodi, da se vidi je li siromaštvo razlog da učeniji svećenici odlaze iz biskupije. Starom biskupu treba jaka ruka podrške Vrhovnog svećenika da se odupre navalama shizmatika.

5.

Izvješće Benedikta Bedekovića 1708. godine

1. Opis izvješća

Izvješće se nalazi na ff. 40r-45v, a napisano je na tri preklapljena folija, što čini 6 prošivenih listova, odnosno 12 stranica dimenzija 21,2 x 29,5 cm. Rukopis je čitljiv. Očito je da nije Bedekovićev. Na f. 45v zabilježeno je u Kongregaciji: "*Segnien. Modruscien VSS (visitationes) limin.*" i dodan plavom bojom broj 1708. Slično je i na f. 47v, samo je tu na dnu stranice stavljeno: "*31. Martij 1708. data att(estate)o pro 41 trien(nio).*" Prema tome bi obveza biskupa bila da svake treće godine podnese izvješće. Uz Glavinijevo izvješće govori se o obvezi svake četvrte godine ("*attestatio pro 27. e 28. quadriennio*", f. 39v). Izvješće je donio u Rim Ivan Čolić, koji je 30. ožujka 1708. posjetio grobove sv. Petra (f. 46r) i Pavla (47r). Potpis se rukopisom razlikuje od ostaloga teksta, što znači da izvješće nije pisao biskup svojom rukom.

ego personaliter adessem, cum pleno mandato et omnimoda facultate. Promitto omnia haec per dictum meum procuratorem, nuncium et commissum agenda, rapresentanda, procuranda, promovenda et facienda habere, firma, rata et grata, eisque non contraire, contrafacere nec contravenire sub obligatione quatenus petens et humillime requirens Sanctitatem Suam pro paterna et sacrosancta benedictione. In nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti, ad laudem et honorem Sanctissimae Virginis Mariae sine labe conceptae, Hyeronimi Divi Dioecesium mearum patronorum
 Sebastianus Glavinich episcopus
 Segniensis et Modrusciensis M. p.
 (u lijevom donjem kutu je suhi pečat).

¹⁰³ U Propagandinom arhivu spisi s tim u svezi nalaze se u *SOCC*, vol. 521, ff. 156-158 i *Acta* 1696. 117, 9.

¹⁰⁴ Glavinije je svoju tužbu na svjetovnu gospodu iznio u 32 točke. Objavili su ih Farlati (n. dj., 147-148) i Sladović (n. dj., 313-315). Sladovićev je tekst potpuniji. Nijedan ne piše kome je ta pritužba bila upućena. Vjerojatno upravo carskom dvoru. Budući da nije datirana, ne možemo doznati je li ona upućena prije ili poslije ove intervencije iz Rima.